

Donald McCloskey:**The Rhetorics of Economics**

Så länge människan idkat vetenskap har det förmodligen funnits en strävan att utveckla regler för vägen till Sanningen. De största optimisterna såg vetenskap som en verksamhet vars resultat garanterades om man följde en bestämd "formel". "Metoden" var ett instrument som kunde användas för att fastställa sanningen ungefär som en passare för att rita en cirkel. Ytterst handlar väl denna sökan efter den korrekta metoden om obehag inför osäkerhet och kaos. Även på vetenskapens område uppstår dock som alltid en konflikt mellan fasta principer och "det levande livet".

Det har länge varit känt att nationalekonomernas metodologiska principer inte haft sin motsvarighet i deras praktiska verksamhet; "Economists have long been aware of the need to defend 'correct' principles of reasoning in their subject; although actual practice may bear little relationship to what is preached, the preaching is worth considering on its own ground" (Blaug, [1980], cit av McCloskey s 21). Enligt Blaug bör principerna följas: "what is wrong is that economists do not practice what they preach" (Blaug s xiii).

Donald McCloskey skulle i sitt verk *The Rhetorics of Economics* (Harvester Press, 1986) kunna omformulera påståendet ovan till: "what is wrong is that economists do not know when they preach", d v s att nationalekonomer inte är medvetna om när de använder sig av värtalighetsargument.

McCloskey har hittat budtavlor för nationalekonomernas religion som han gett samlingstermen *modernismen*. Jag upprepar här de tio budorden så att varje ekonom kan rannsaka sitt metodologiska inre:

- 1) Prediktion och kontroll är poängen med vetenskap.
- 2) Endast de observerbara implikationerna (prediktionerna) har betydelse för sanningen i en teori.

- 3) Observerbarhet innebär objektiva, upprepningsbara experiment; Intervjuundersökningar är oanvändbara därför att människor kan ljuga.

- 4) Om och endast om en experimentell implikation av en teori visar sig felaktig är teorin felaktig.

- 5) Subjektiv kunskap (introspektion) är inte vetenskaplig därför att den inte kan sammankopplas med objektiv kunskap.

- 6) När du inte kan uttrycka din kunskap i siffror är den torftig och otillfredsställande (Kelvins dictum).

- 7) Introspektion, etik, estetik etc kan endast spela en roll för att formulera en hypotes men inte för att verifiera den.

- 8) Det är metodologins sak att dra gränslinjen mellan vetenskapligt och ovetenskapligt resonemang, mellan positivt och normativt.

- 9) En vetenskaplig förklaring av en händelse för denna under en "täckande lag" (covering law). (McCloskey torde mena att endast förklaringar i termer av universella lagar är vetenskapliga).

- 10) Vetenskapsmän borde inte ha någonting att säga som vetenskapsmän om vad som "borde vara" gällande värderingar.¹

McCloskey diskuterar inte argumenten ett för ett utan hans bok är ett angrepp på bred front mot alla dessa. Därför koncentrerar jag mig nedan på McCloskeys allmänna argument.

McCloskeys fråga är i grunden analog med existentialisternas fråga om guds existens: vad händer om dessa budord inte finns? Kan eller vill den individuella ekonomen då "ta ansvar för sin egen metodo-

¹ Den som upplever dessa metodologiska ståndpunktstaganden som rimliga rekommenderas inte McCloskeys bok om man vill bevara sinnesfriden.

logi". McCloskeys svar är av samma karaktär, optimistiskt; det gör ingen skillnad om budorden inte finns. Tvärtom genom att avskaffa dessa tomma principer kan vetenskapen byggas på en mer stabil grund. Han förkastar nämligen budorden i det närmaste totalt som generella principer för vetenskapssamfundet (men inte för individen).

En ny etik – retoriken

Med utgångspunkten att vetenskapen väsentligen är, och bör vara, en dialog mellan resonliga individer, vill han ersätta budorden med en ny *etik* som han benämner retoriken. McCloskeys perspektiv är brett. Han angriper modernismen, som den skickliga retoriker han är, än som ekonom, än som historiker, ibland med hjälp av filosofin. Hans främsta metod är dock *litteraturkritiken*. Bokens inledande kapitel handlar om modernismens elände. I kap 2 försöker han motivera ersättandet av en officiell metodologi med diskussionsförmåga. I det tredje kapitlet bemöter han tänkta motargument. I det fjärde kapitlet kommer det för ekonomen häpnadsväckande påståendet att nationalekonomi bygger på litterära argument. De fem följande kapitlen (5-9) är explicita fallstudier av kända nationalekonomers texter. Boken avslutas med en beskrivning av den välgörande effekt retoriken kan ha inom nationalekonomin.

Vad är då denna "retorik" som skall ersätta den officiella metodologin, *inte metodiken*. McCloskeys definition låter bekant: "Retorik... är studiet av hur knappa resurser fördelas på människors omätliga behov av att bli åhörda." (s xviii). Beakta även följande: "Att uppmärksamma sina åhörare kallas 'retorik'" (s xvii). "Retorik innebär inte här ett verbalt spel som i 'tom retorik' eller 'bara retorik' (även om formen inte heller är trivial och även tom retorik kan betraktas som full). Retoriken är konsten att tala. Mera allmänt, det är studiet av hur människor övertalar" (s 29). "Retorik är inte en ny metodologi. Retoriken är antimetodologi. Den pekar på vad vi egentligen gör, vad som verkar övertala oss och varför" (s 51).

Retorik är m a o en fråga om *självmedvetenhet*, en förmåga att kunna lyssna och tala, om att kunna iakttä sig själv när man talar (skriver). Retorik är egentligen... hmm... läran om hur man blir en god nationalekonom. Vad McCloskey försöker visa är att nationalekonomer i stället för att hålla sig till vissa dogmer *inriktar sig på övertalning av ett visst auditorium*.

Metafortänkandet

En av McCloskeys huvudteser är att även ekonomer tänker i *metaforer*, d v s överför bilder och analogier från ett tankeområde till ett annat. Delvis är detta fullt medvetet, t ex Hirschmans teori om att rösta med fötterna eller Kornais biologiska syn på ekonomin. Delvis fungerar mycket av metafortänkandet som en produkt av socialisation, omedvetet. "Efterfrågekurvan" eller "spelteori" är enligt McCloskey inte mindre metaforiskt än att säga att "morgonstund har guld i mund". Som ett utmärkt exempel på metafortänkandets styrka framstår Becker, "nationalekonomins Kipling". I en av de "mindre bisarra av hans teorier", barn som varaktiga varor, kopplas t ex två separata tankeområden samman: barnet ses egentligen som ett kylskåp (s 76). En framgångsrik metafor är inte vilken bild som helst: "(metaforen) har en egenskap som beundras i en framgångsrik vetenskaplig teori, en kapacitet att förvåna oss med en innebörd man inte sett förut" (s 77).

En annan som får sig en (beundrande) släng är Solow. Enligt McCloskey är Solows främsta retoriska verktyg ironin, "perspektivens perspektiv". Därtill kunde man också tillägga självironin eller en "medveten anspråkslöshet". Solow betecknar sin utveckling av produktionsfunktionen som ett "elementärt knep", *de facto* så elementärt att ingen hittat på det förut (s 85). Ett citat som belyser hur sofistikerade nationalekonomer använder ironi är Stiglers uttalande om familjens ekonomi: "Det vore naturligtvis bisarrt att granska den typiska familjen – denna komplexa blandning av kärlek, bekvämlighet och frustration – som ett affärsföre-

tag. Därför har ekonomer ägnat mycken skicklighet och skarpsinne åt att utveckla detta angreppssätt" (s 86).

Även fadern till teorin om rationella förväntningar, Muth, blir offer för McCloskeys analys. Analysen är speciellt intressant då Muths banbrytande artikel karakteriseras som dåligt skriven, "även mätt med den anspråkslösa standard som gäller för det amerikanska akademiska livet". Hur stämmer detta överens med McCloskeys poängterande av retorikens vikt? Hur övertalar den? McCloskey visar detta genom att översätta Muths kompakta vetenskapliga jargong till vardagsengelska. T ex kunde följande: "Målsättningen med denna artikel är att dra riktlinjer för en teori om förväntningar och visa att implikationerna – som en första approximation – är konsistenta med relevanta data" i översättning låta som: "I artikeln frågas hur folk gör gissningar om vad framtiden kan föra med sig. Svaret testas mot fakta från jordbruksmarknaden" (s 92).

Med sitt sätt att skriva vänder sig Muth till ett speciellt auditorium: "den vetenskapliga nationalekonomen", inte "flummaren": "Stilen i Muths artikel appellerar etiskt och emotionellt, den tilltalar hans karaktär som Vetenskapsman och hans åhörarens självuppfattning som kolleger" (s 98). McCloskey är smått road av Muths allvarsamma strävan mot vetenskaplighet och saknar Solows och Stiglers spiritualitet.

Ju närmare fysiken desto bättre

Ett kanske ännu intressantare exempel på problemet med auditorium ges av McCloskeys analys av Fogel och "den nya ekonomiska historiens" genombrott (vid vilket McCloskey även medverkade själv). Fogel måste vända sig till två auditorier, historiker och nationalekonomer: "Vädjan till Vetenskapsmannen har en viss makt över båda, eller över vem som helst som är delaktig i vår vetenskapsälskande civilisation. Fogel vädjar till historiker med sitt iögonfallande behärskande av offentliga dokument och handelspublikationer med relevans för järnvägar,... en

etisk apellering till den historiskt bildades karaktär: 'föreliggande argument är baserat på ett (enbart) hypotetiskt fall' (s 12); 'beräkningen är mycket grov'. Men huvudsakligen vädjar Fogel till ekonomer, presenterande Den Skarpsinniga Ekonomens etos."

Följande citat illustrerar väl både Fogels och McCloskeys sätt att resonera och argumentera: "Aristoteles skrev att 'människor alltid uppskattar tal som anpassats till och reflekterar deras egen karaktär' (...) eller bättre uttryckt, reflekterande vad de skulle önska att deras karaktär vore. Ekonomer finner behag i vetenskapligt tal, ju närmare fysiken desto bättre. Fogel erbjuder stor förnöjelse. Det mest förtjusande fallet är även det mest ornamentala till sin karaktär och sannolikt även det mest beräkneliga (men minst beräkningsbara), nämligen förslaget att tillämpa problemet med att simulera ett kontrafaktuellt system av kanaler 'en relativt ny matematisk teknik – lineär programmering' (s 26); (tekniken var ungefär tjugo år gammal vid den tiden). Förslaget görs, diskuteras som ett förslag på två sidor, varefter det plötsligt och permanent överges, efter att ha fyllt sin funktion med att befästa författarens vetenskapliga etos."

I kontrast till Muths artikel, som knappast skulle ha tilltalat en ekonomisk historiker med sitt sätt att argumentera, är Fogels arbete retoriskt rikt: "Fogel, om än väl medveten om att hans poäng kunde ha framhävts på tre rader för det rätta auditoriet, fann det nödvändigt att skriva nio tusen till" (s 135) (för historikerna). För Fogels del gäller att han inte sökte sitt auditorium, han skapade det (s 134). Det samma torde på nationalekonomins område gälla Samuelson.

Inte heller nationalekonomins hjälpetenskaper blir skonade från McCloskeys skarpsyn. Han ägnar två kapitel åt att studera nationalekonomers okritiska användning av statistiska metoder. Framför allt kritiserar han att nationalekonomer alltför ofta tenderar att ersätta substantiell signifikans med statistisk. Han undersöker tio "slumpmässigt utvalda" artiklar i American Economic Review av välkända författare. I sju av de tio artik-

larna "borttappas" variablernas förklaringsstyrka och den statistiska signifikansen "får göra jobbet" för den ekonomiska: "Även de bästa ekonomerna går till överdrift i användningen av statistiska signifikanstest".

McCloskey visar att ett "vetenskapligt sätt" att skriva även är retorik. Än sen då? Anta att jag vill vara vetenskaplig, jag vill vända mig till mina vetenskapliga kolleger. Jag vill låta mina resultat tala för sig själva. Jag är inte intresserad av att försöka övertala flummare och tävla om vem som är bäst i att argumentera. Ska vi ersätta vetenskapsfilosofi med "flower-power" filosofi?

McCloskeys argumentation är djup nog att bemöta dessa argument. Det är inte fråga om att individuellt uppge sina vetenskapliga principer. Det är fråga om att gå utöver det solipsistiska kunskapsidealet (dvs uppfattningen att all kunskap är baserad på "jaget") och erkänna att t ex "signifikans" är social kunskap vars relativitet kan övervinnas med retorik. Man måste lära sig att diskutera.

Krävande "reformprogram"

Det måste tillstås att McCloskeys "reformprogram" är ytterst krävande. Erfarenheten visar att både individer och samfund tenderar att vara aversa mot öppenhet. Öppenhet förväntas leda till anarki och kaos. McCloskeys program är emellertid anarkistiskt i positiv bemärkelse. En fråga varje seriös metodologisk tänkare borde kunna ställa sig: var om inte på vetenskapens område borde man kunna klara sig utan en regelskapande metodologisk byråkrati? McCloskeys Retorik är en föreställning om upplysta tänkare som ärligt kan konversera med varandra, som speciellt borde tilltala personer med nationalekonomisk socialisation.

McCloskeys bok är förtjänt av kritisk läsning. Den är mycket välskriven, provokativ, men välvillig. McCloskeys idéer finns att tillgå i förkortad form i en artikel i *Journal of Economic Literature* [1983]. Ändå drar jag mig för att rekommendera artikeln framför boken, så stort är nöjet och behållningen av att läsa McCloskeys text.

MEN; McCloskey, själv ett lysande exempel på övertalare, illustrerar det främsta problemet med bokens idéer; hur lätt är det inte att trycka ned andra om man äger vältalighetens konst, om det inte finns "några andra regler"? Likväl, envar har skäl att begrunda och utveckla sin förmoda till att kunna lyssna och argumentera.

Ekon kand RALF ERIKSSON
Nationalekonomiska institutionen
Åbo Akademi

Referenser

- Blaug, M, [1980], *The Methodology of Economics or How Economists Explain*. Cambridge university press, New York.
McCloskey, D, [1983], "The Rhetoric of Economics". *Journal of Economic Literature*, Vol XXI, No 2.